

3 De vijf pijlers binnen de systeemtheorie (de Hand)

Context

Dit is misschien wel de allerbelangrijkste. We proberen vanuit het systeemdenken steeds naar de context te kijken en te begrijpen waarom de dingen gaan zoals ze gaan vanuit de context.

- Voorbeeld: een kind groeit op in een gezin. Het kan een groot verschil betekenen of een kind opgroeit in een Fries gezin, een Zeeuws of een gezin met Marokkaanse roots. Sommige culturen zijn meer gericht op saamhorigheid, andere culturen besteden meer aandacht aan individuele ontplooiing. Oma's en opa's kunnen belangrijke steunfiguren zijn, of een oom of een tante. Ook het beroep van ouders kan een belangrijke factor zijn, het zegt soms iets over wat hun verwachtingen zijn van de hulpverlening. Een ingenieur die de hele dag denkt in termen van praktische oplossingen zal dat mogelijk ook van hulpverleners verwachten, dat is niet zo vreemd. Hobby's kunnen iets zeggen over mensen hun interesses en talenten.
- Een context kan ook helpen begrijpen waarom de dingen gaan zoals ze gaan en waar de zorgen mee te maken hebben.
- Voorbeeld: een meisje van veertien jaar wordt aangemeld met angst- en depressieve klachten. Het valt een intaker op hoe veel ze in de vermijding gaat. In de gezinsintake blijkt dat ze het vooral thuis heeft en sinds dat er bij haar vader de ziekte van Parkinson is vastgesteld. Er zijn zorgen om de gezondheid van vader en het gezin is mee georganiseerd rondom deze zorgen. Het meisje blijkt zelf ook erg zorgzaam, best een goede eigenschap. Maar deze zorg is – begrijpelijk ook – best wat doorgeslagen. We zeggen ook wel in het systeemdenken dat er best veel logica kan zitten in wat soms pathologica genoemd wordt. We proberen dan in eerste instantie te begrijpen wat de goede redenen zijn waarom de mensen doen zoals ze doen.
- Enkele praktische toepassingen om de context mee in kaart/ beeld te brengen:
- Genogram (wie zijn de steunfiguren? Begrijpen we vanuit de geschiedenis hoe het gaat zoals het gaat? Wat zijn de onderlinge relaties, belangrijke waarden, enz...)
- Sociale netwerktekening
- Tijdslijn (wanneer zijn de zorgen ontstaan? Wanneer zijn ze groter? Wanneer minder?)
- Hiermee hebben we aandacht voor het begrijpen (niet zozeer verklaren) van het verleden, de geschiedenis, we werken in het hier en nu naar een toekomst waarin passende hoop mogelijk is
- De context van een hand is het menselijk lichaam. We kunnen een hand enkel begrijpen uit de context van het lichaam.
- Systeemtherapie besteedt veel aandacht aan relaties en interacties (3.4). Dit noemen we ook wel circulariteit.

2. Relaties en Interacties/circulariteit

- Een voorbeeld uit een aanvraag voor relatietherapie: Ligt het probleem meer bij de vrouw, of bij de man? Beiden zullen het probleem vanuit mogelijke frustraties gemakkelijk bij de ander leggen. Ongetwijfeld kan iemands aandeel groter zijn dan dat van een ander. Wij zullen vooral ook kijken naar de interactie en mogelijk vastlopende patronen. Naar communicatie en interactie.
- Een veel voorkomend patroon bij aanmeldingen voor relatietherapie is dat iemand de ander zal aanklappen met steeds terugkerende vragen om meer aandacht te besteden aan de relatie. De ander zal zich dan meer gaan terugtrekken en zich steeds vaker afzonderen. Je kan dit net zo goed andersom formuleren: hoe meer de een zich afzondert en terugtrekt, hoe meer de ander gaat aandacht vragen en mogelijk zelfs aanklappen. Hoe meer de één ... hoe

meer de ander... is een formulering die we dan ook vaker zullen hanteren in relatie- en gezinstherapie.

- In gezinnen zien we wel vaker een patroon tussen ouders en kinderen, waar de ene ouder begrip heeft voor de moeilijkheden van het kind, en de ander meer zal proberen te begrenzen. Dit hoeft geen probleem te vormen, maar wanneer het kind meer problemen heeft kan het zijn dat de ouders in een rigide patroon terecht komen. Hoe meer problemen ontstaan bij het kind, hoe meer de ene ouder gaat begrenzen, hoe meer de andere ouder gaat begrijpen, hoe meer het kind, enz....
- Metafoor van de hand: we hebben vijf vingers, maar de relatie tussen deze vingers maken dat een hand een hand gaat worden en dat het geheel meer is dan de som van de aparte onderdelen.

Een derde belangrijk begrip is de aandacht voor **structuur en organisatie** (3.5).

3. Structuur en organisatie

- Structureel perspectief, vb. aandacht voor de ouders hoe zij positie in nemen
- Verbindend gezag (geweldloze communicatie in gezinnen, besteedt zowel aandacht aan de structuur en positie van de ouders, als naar de escalerende patronen)
- Ook MST (Multi Systeem Therapy) richt zich op het opnieuw in positie brengen van de ouders en het begrenzen van problematisch gedrag.
- Oog voor de derde als er twee in interactie zijn; Oog voor triades
- Oog voor verwaarlozing en chaos
- Oog voor mishandeling en grensoverschrijding
- Metafoor van de hand: de structuur van de hand en de samenwerking tussen de vingers
- Oog hebben voor 4.krachten en mogelijkheden, veerkracht en hulpbronnen.

4. Krachten en mogelijkheden

- Krachten en mogelijkheden, steunfiguren, hulpbronnen en veerkracht (metafoor van de hand: de duim)
- Wel rekening houdend met kwetsbaarheden en risicofactoren (metafoor van de hand: de pink)
- Groei en passende hoop (hoop die recht doet aan de moeilijkheden, maar ook verschil kan maken in een perspectief naar de toekomst)

5. Samenwerken

- Er heeft een grote verschuiving plaats gevonden in de jaren '80 van de vorige eeuw in de manier van samenwerken met het gezin/ systeem.
- Vroeger dachten we dat we 'buiten' een systeem konden staan.
- Systeemtherapie introduceerde een one way screen, waar een team 'achter de spiegel' kon mee kijken en hypothesen over het gezin/ systeem en de communicatie kon formuleren. Dit om niet mee in gezogen te worden in de dynamiek en de interacties van het systeem
- Nu beseffen we dat we als hulpverlener hoe dan ook deel uitmaken van het systeem en dit doen vanuit een gelijkwaardige en respectvolle samenwerking. Gelijkwaardigheid, samenwerking en respect staan voorop in haast alle recente systeemtherapieën. Dit noemen we ook wel 'with-ness' nabij zijn, samen met mensen praten, tegenover 'about-ness', over mensen praten, wat vaak leidt tot vervreemding. (zie vb. leven en werk van Tom Andersen, Bruno Hillewaere, www.euthopia.nl)

- Deze samenwerking doen we met zo veel mogelijk, als het kan alle leden van een systeem. D.w.z. dat we bijvoorbeeld ook met scholen, vrienden en sportverenigingen zullen samenwerken. Het wil niet zeggen dat we altijd met alle gezinsleden werken in de kamer, wel dat we ook rekening houden met de afwezig.
- Meervoudige partijdigheid betekent dat we met alle mogelijke gesprekspartners rekening houden en ook gelijkwaardig zullen benaderen.
- Voorbeeld: bij een ruzie in een gezin tussen vader en dochter zullen we proberen afwisselend het standpunt van vader én dochter proberen te begrijpen, maar ook van moeder en broertje en van andere betrokkenen... (Dit is nog iets anders dan neutraliteit of onpartijdigheid)
- Meerstemmigheid (rekening houden met vb. stem van het kind in bv-echtscheidingen), de stem van (zelfs overleden) grootouders, enz.

Het betekent ook dat we ons bewust zijn van ons eigen systeem waarmee we werken, vb. door de hulpverleners mee in kaart te brengen en ook vb. scholen of sportverenigingen (mogelijke hulpbronnen).

We hebben oog voor het aansluiten in de dialoog en onze eigen positionering.

We zullen ook onze eigen reflecties en onze eigen zgn. 'innerlijke dialoog' inzetten, aansluitend bij de cliënten en gezinnen (zie vb. creativiteit en doelgerichtheid in dialogische systeemtherapieën, Hillewaere & Mous, 2018)

Literatuur:

Publicaties: Zie www.euthopia.nl (Bruno Hillewaere); you tube inleiding systemisch werken.